

7
J. 8. num. 24 + 15

DISPUTATIO INAUGURALIS
DE EO
QVOD JUSTUM EST
CIRCA
TESTIMONIA
HISTORICORUM;

24.
Quam,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSIAE ET ELECTORATUS
BRANDENBURGICI HEREDE, &c. &c. &c.

Ex DECRETO ET AUTORITATE INCLYTAE
FACULTATIS JURIDICAE,
P R A E S I D E

DN. HENRICO BODINO,
SERENISSIMI ET POTENTISS. REGIS BORUSS.
CONSIL. ECCLES. IN DUC. MAGDEBURG.
ET PROF. JUR. ORDIN.

DN. PATRONO SUO AETATEM DEVENERANDO,
PRO LICENTIA

Summos in utroque Jure honores & Privilegia

Doctoralia rite capeffendi,

Ad D. 19. Septembris M DCCCL

horis ante & pomeridianis

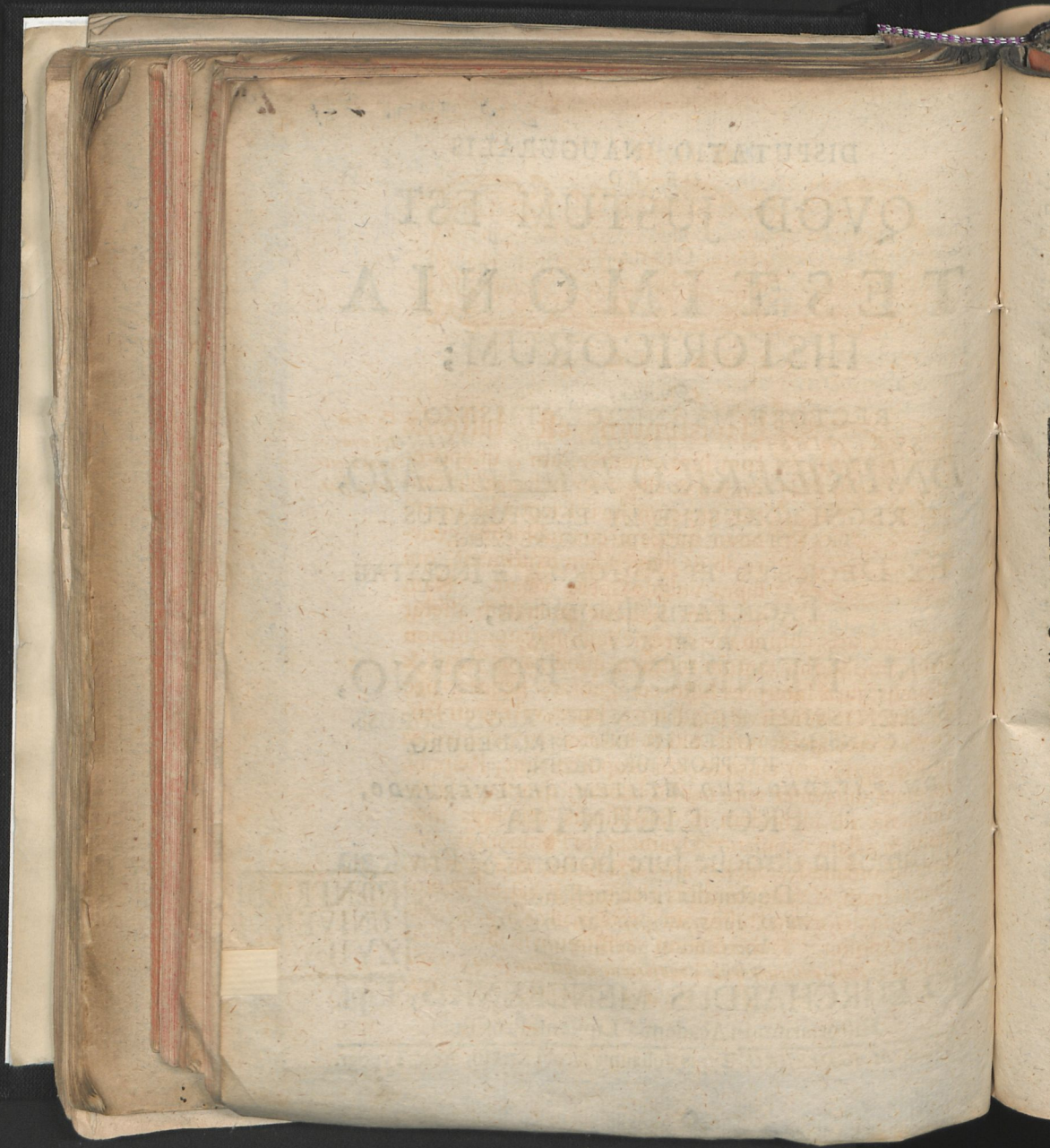
publica disquisitioni exhibet

KONFRIED
UNIVERS.
ZVHALLE

JO. BURCHARDUS MENCKENIUS, Lipl.

Historiarum in Academia Lipsiensi Prof. Publ.

HALE MAGDEBURG, Typis Johannis Jacobi Krefßii, Acad. Typogr.

I. N. D. N. J. C.

§. I.

Suavisimum est historia ^{Cognitio} ^{historia-} ^{rum neces-} ^{saria JCo.}
 cum Jure commercium; ut apte omnino & eleganter judicare videantur, qui cum Juris scientia historiam novo quodam connubiorum genere ab iis jungendam existimant, qui supra vulgus sapere velint. Nam quantam historiae utilitatem afferat

doctrina Juris, cum ab aliis egregie demonstratum fit, non attingam, illud hic tantum sustineo, quod verus JCrus & idoneus juris interpres historias ignorare nequeat nec debeat. Quis enim vel condi novas leges, vel excuti feliciter veteres speret posse, nisi & historias eo pertinentes probe cognoverit ejusque, cui propositae sunt, Reipubl. formam diligenter ante oculos habeat; quam qui ignorant, nae illi identidem in spississimas tenebras incidunt & palam vapulant. Quamobrem Pomponius, quae fuerit Romanae Reipubl. quam varia facies, tum quid lex, Plebiscitum, SCrum, Principis placitum, Edictum Praetoris atque alia, quae ad historiam spectant, in *l. 2. ff. d. 0. 7.* sollicitate exposuit. Tametsi enim verissimum fit illud Juliani JCr: *Non omnium quae a majoribus constituta sunt, ratio*

reddi potest, l. 20. ff. de LL. si rationis voce intelligas, quod primam ferendæ legi occasionem dedit, eo tamen nitendum, ut obscuris legibus, quoad licet, lucis aliquid ex historia afferamus. vid. *iii. inst. d. testam. & d. inoffic. testam.* Jurabit ergo e consilio Lipsii ab ipso capite & origine jus petere: jurabit longius ire, & Platonis, Aristotelis, Charonda, Zaleucii & talium leges addere: quid leges? etiam historias aut alia scripta, si qui è sapientia & prudentia libris hauserunt & ad usum generis humani contulerunt. O suavem mixtionem & cinnam! ad Belgas, *Cent. 2. Ep. 39.* adde *Besold. l. 1. Polit. C. 10. p. 424.* Quam viam cum ingressi pulcre sint Cujacii, Balduini, Pithæi, Fabri, Gothofredi, Fabrotti, quantum profecerint jura nostra, abunde intelligitur. Quo loco Wolfgangi quoque Freymonii in conficiendo Indice constitutionum Imperatoriarum ad temporum seriem dispositarum, tum Antonii Augustini & Jacobi Lubitti commendanda opera est. *Conf. Conring. de varia & vera Jurispr. pag. 118. 120.* Contra ea, nec arduum foret aut difficile, errorum Historiarum, quales frequentes admiserunt JCrī, ingentem edere numerum, si per instituti nostri rationem latius evagari liceret. Et observarunt hoc pridem Lud. Vives *de causis corrupt. art. tom. 1. lib. 6. p. 431.* Fr. Tilemanus *Disc. Philol. de Hist. Delect. p. u. & 45.* & Henr. Hahn. *Orat. de usu Chronol. & Hist. in jure p. 28.* quorum scrinia compilare hoc loco nolumus. Quam parum præsertim fidei in historicis mereatur celebris Benedictinus Gratianus, Decreti quod vocant, collector, ne quidem ipsi JCrī hætenus dissimularunt. vid. *Covarruvias l. 4. Variar. Lect. C. 13. & Continus L. 1. Lektion. C. 10.* Arque hæc fere ratio videtur, quare ne JCrī ipsi quidem omnes in historiis auctoritatem quandam dictatoriam sibi arrogent, nec velint, cum de Consuetudine quæstio est, fidem Doctori simpliciter haberi, qua de re infra redibit differendi locus.

Adeo vero multa, quæ Historia complectitur, ad jura referunt, ut non vulgariter exercitatos esse in iis oporteat, qui vel ad scribendam Historiam vel recte intelligendam adplicare animum velint. Neque enim ea tantum historicus persequitur, quæ ad bellum spectant classes devictas, profligatas acies, oppida occupata: (quanquam horum quoque causas referre, hoc est, jura bellorum describere apprime deceat) sed & quæ pacis tempore gesta sint, maxime quas formas induerit Respubl. quibus legibus olim, quibus nunc utatur, & id generis alia exacte referre historicum necesse est. Atque utinam omnis hodie Dionis Cassii historia exstaret, qui quantum historiam antiquam illustret, dum & quæ abrogatæ veteres & quæ conditæ leges novæ fuerint, sedulo observat, nemo ignorat. Profecto inquit Bodinus in *Method. leg. Hist. Comitiorum ac Magistratum Romanorum totiusque publici Juris disciplinam accurate collegit.* Quin & magnæ utilitatis Jcto Livius fuerit, Latinorum e Cominæi sententia Polybius, ut alios taceam. Certe cum antiquissima sit procul dubio in corpore Juris, quæ ab ipso Hadriano lata est, *lex i. C. de Test.* facile apparet, quantum hoc ex historicis suppleri & debeat & possit. Quamobrem ex historia alterum veluti corpus Juris Romani alterumque Codicem legum male derelictarum colligi repetique posse, judicat Fr. Balduinus de conjunctione *Hist. cum Jurisprud. L. II.* Idemque pergit: *historiam Romanam diligenter & utiliter legerunt veteres Jcti & ex facto atque, tanquam ex bono fertilique fundo, sæpe regulam Juris elicerunt, atque etiam ex eo, in quo alius ne vestigium quidem Juris notaret.* Neque referemus prolixè exempla, quæ valia eleganter & sollicitè descripsit Balduinus, *l. cit. Res ad oculum patet, si inspiciamus l. 39. ff. de Pœnis. l. 1. ff. de Cadav. Pun.*

*Contra eo-
gnitio juris
necessaria
historico.*

aliasque ab illo allegatas: quibus merito addimus *l. 3. ff. de pars hered. pet.* & *in primis l. f. ff. de R. D.* quia lege Pomponius ex eo, quod *et Romuli frater Remus occisus tradatur ob id, quod muros transcendere voluerit, capite puniendum censet, si quis violavit muros.* Nihil addo de Jure Canonico, ubi Chronica sæpius allegantur, ut observat *Zasius T. VI. Conf. 16. n. 1.*

§. III.

Juris publici fundamentum, est historia.

Quid? quod plurima, de quibus in jure disceptatur ex ipsa historia definienda sunt. Nam quoad Jus Publ. id omne ex historiis compilatum est, rerumque eventus plerumque legem constituit. Quare primo statim *Aurea Bulla* capite ad antiquam laudabilem consuetudinem provocatur. Et quanquam non exemplis sed legibus judicandum statuit Justinianus *l. 13. C. de Sent. et Interl.* attamen quotiescunque de Jure liquido non constat, facti, quod historia est, rationem habendam esse vel illustris de Jure Coronandi controversiæ exemplo patet. Namque orta inter ArchiEp. Moguntinum & Coloniensem gravi de Jure Coronandi Imperatoris lite, cum ex lege sola decidi res non posset, utraque pars e factis gestisque robur quaesivit & A. 1657. d. 25. Jun. controversia illa ab utraque parte amice componeretur. v. *Diar. Europ. T. 1. p. 948.* Conf. *ib. Append.* Quam pulchre vero jura publica imperii ex historiis asserta fuerint a Conringio ejusque adversariis, constat. At supervacaneum est plura exempla afferre Juris Publ. neque id instituti nostri ratio patitur. Illud potius ut doceamus propositum est, multa in ipsis Juris Privati controversiis ex historicorum documentis adjudicanda esse. Quantum enim fidei tribuant in edocenda Advocatia & jure patronatus *Magerus de Advocatia Armata C. 18. n. 193.* tum in jure colle-

Historia utilitas in jure privato.

collektandi Klockius de Contribut. C. 20. n. 424. & in aliis aliis
 probant. Præterea uti in cæteris Juris in Re speciebus, ita
 potissimum quidem in materia successio-
 num recurrentium est ad historicorum monumenta. Cumque de suc-
 cessione in Feudo sæpissime quærat, patet historias mul-
 tum quoque Jus Feudale juvare. Neque potest profecto
 reces de successione Hispanica quæstio sive de Hispano-
 rum Monarchia universa, sive speciatim de Mediolanensi
 Ducatu, qui est Feudum Imperii, cum fructu pertractari,
 nisi momenta omnia, quæ historia suppeditat, accurate ex-
 pendantur, quod non minus in celeberrima hac Frideri-
 ciana nuper accuratissima *Disp. de Testam. summor. imperant.*
speciatim Caroli II. Hisp. Regis, Magnif. Acad. hoc tempore
 Pro-Rector, Dn. Joh. Franc. Buddeus, quam in Alma Lipsi-
 ensi publica oratione maximo omnium plausu Amplissi-
 mus hodie Urbis consul D. Romanus, Patroni mei uter-
 que honoratissimi egregie præstiterunt.

§. IV.

Quandoquidem itaque, cum res in judicium dedu-
 cta est, multum sæpe refert, utrum historiæ conveniat nec
 ne, putavi me rem facturum nec inutilem & muneri meo
 convenientissimam, si QUID JUSTUM SIT CIRCA
 TESTIMONIA HISTORICORUM brevi dissertatione
 percenserem. Neque absterri me à proposito meo passus
 sum, postquam de eadem prope materia carptim non mo-
 da à nonnullis, sed à Klockio peculiari tractatu de *Quæst.*
an quatenus scripta historica probent in judicio? quem allega-
 ri à nonnullis videas: nec non ab Eifenharto prolixo com-
 mentario *de Fide Historica*, tum nuper à Consultiss. D. Tho-
 masio in *disp. de Fide Juridica* acute actum comperi. Cæte-
 rum cum Klockii iste tractatus, studiose licet à me quæsitus,
 inveniri nusquam potuerit, aut forte nunquam lucem a-
 spe-

*Scopus di-
 spurationis.*

spexerit, certe si aspexit, in paucorum tamen manibus verferur, Dum viri vero Consultissimi, quos memoravi, amplio- rem dissertationibus suis scopum videantur præfixisse, id in primis egi, ut universam hanc controversiam metho- do facili exponerem & perspicua & quo minus tædii Lectori creetur, subinde exemplis ex historia Litteraria peti- tis illustriorem redderem. Ut itaque, quid Dissertationis meæ rubrica sibi velit, primum omnium pateat, facile quid- em omnes vident, me de probatione Monumentorum hi- storiorum agere, quam etsi extra iudicium admitti posse omnes recte censent, nisi quis forte cum scepticis prorsus omnia nesciri, historicosque semper mentiri velit, magis tamen an in iudicio probent, vulgo ambigitur. De hoc itaque quæro, dum titulum disputationi huic feci *de eo, quod iustum est circa testimonia historicorum*, aucturus nimi- rum de eo primum, num probent in iudicio, deinde quam vim probandi tum habeant. Neque vero hic cum Conf. Thomasio *l. c. C. 2. §. 36. seqq.* distinctionem inter Principem & Judicem inferiorem repetere prolixè animus est, in primis cum raro hodie ipse Princeps rem decernat, iudex vero superior, qui est loco Principis, legibus se alligari patiatur. Porro cum de *Historiis* hic agam, haud equidem ne- cessarium existimo, ut, quid alias historia Jctis notet, qui- bus exprimaturn synonymis, prolixius referam. Nam An- onymo in Tract. *Centum Historiarum Examen* Bononiæ A. 1582. impresso Historiam significare casum, parum scire expedit. Historias vero Chronicarum nomine commu- niter ab antiquis Jctis exprimi facile viderint, qui illas in- spiciant. Nos dum de testimoniis historicorum disquiri- mus, ea, veluti instrumenta, quibus causâ instrui potest, consideramus Arg. *l. i. ff. de Fid. Instr.* Cæterum eum hi- storicos memoramus, illos quoque comprehendimus, qui histo-

An & quo- modo testi- monia hi- storiarum probent in iudicio?

historiam carmine descripserunt, modo ita descripserint, ne quid temere finxisse videantur, qualis est Lucanus, *quidem esse non meruit in numero Poëtarum, quia videtur composuisse historiam, non poemam.* Serv. ad Virgil. L. 1. Æneid. v. 281. Neque illos tantum admitto, qui res publice gestas memoriae prodiderunt; sed vitarum quoque scriptores non infuper habendos existimo. Quorsum referri quodammodo possunt Vitæ Curricula Concionibus funeralibus addita, nec non Programmata, quibus recitari breviter vita defuncti solet, quæ fidem invenire in processu summano apud omnes constat. Sic enim memini, edito ab Actore programme funerali eum, qui tergiversabatur, & matrem uxoris mortuam negabat, condemnatum fuisse in foro nostro Academico. Pariter hic de lapidibus sepulcratis quæri posset, quæ ut alias historiam mirifice illustrant, ita probatione non destituuntur, quare ejusmodi utitur probatione Don-Raphael de Vilosa *diff. 4. n. 18.* neque rejiciendam esse statuunt Paulus de Castro *in l. si sepulcrum 4. C. de relig. & sumpt. fune.* Menoch. L. 3. *præs. 130. n. 31.* Knichen *in Encyclopædia C. 14. n. p.* ita Ricc. *in Decis. Neapol. p. 2. Dec. 23.* notabilem adducit casum, ubi per lapidem incisum plena probatio facta. vid. etiam de Franchis *Decis. Neap. 180. n. 5.*

§. V.

Antequam vero ad quæstionem principalem accedamus, consideranda paulisper est præjudicialis, *utrum probent in judicio documenta historica, nec ne?* quæ tametsi ex principali illa, *quæ quatenus probent* considerat, potissimam quasi vim accipit, eaque evicta per se patet, non est tamen hoc loco prorsus omittenda. Quamvis enim non desint facti, qui hoc in dubium vocant, quia tamen quæ obijciuntur, plurima in secunda quæstione per occasionem referen-

An probent historia in judicio?

ferentur, cætera vero magni quidem momenti non sunt, ideo paucis tantum testimonia historicorum habere vim probandi in iudicio hoc loco adferam. Quid enim? nonne ipse Ulpianus utitur testimonio Historici *l. un. ff. de Off. Quest.* ut eas leges, quas supra citavi sub f. paragraph. 2. hic taceam. Quod si vero non insuper habuit historias legislator, quidni eas admittat iudex, quando ferenda sententia est? Præterea haud insuper habendum duco argumentum, quod a testimonio humano seu ab autoritate docti alicujus viri vulgo petunt; id enim in jure validum esse *Jason in l. i. ff. si cert. pet. n. 24. vers. nota alii que Dd. in l. i. C. & l. 33. ff. de LL. dudum probarunt.* Ex quo consequitur non ineruditi historici quoque testimonium esse admittendum, modo de ejus autoritate constet, quæ ut cognosci possit deinceps docebimus. Accedit quod res quædam adeo ab omni hominum memoria sunt remotæ, ut veritas aliunde haberi quam ex historiæ monumentis non possit, quo casu recurrendum haud dubie erit ad historias. Quemadmodum enim opinio cedere debet veritati, ideo quod *plus in re est quam in existimatione l. 4. §. 1. ff. d. Manumiss. vindictâ,* ita haud dubie, cum veritatis ratio certam non apparet, inspicere id debet, quod est vero similis *C. inspicimus 45. de R. l. in 6. Conf. Georg. Everhard. vol. 1. conf. 27. Eisenbart. de Fide Hist. C. 7. §. 20.* Et præterea cum alia probatio non est ad eruendam veritatem, quodvis testimonium admitti patet ex *l. 7. ff. de Test.* Quamobrem fateor quidem si alii adsint testes omni exceptione majores, historicorum testimonia nequaquam probare, id est, esse eatenus admittenda, donec probeatur contrarium, ne quid veritas patiatur detrimenti, *Arg. l. 5. C. de Jur. & Fact. ign. & l. 6. §. 1. ff. de Off. Præs.* Id enim omnino in antiquis exploratum, ob probandi difficultatem sufficere leviores probationes, nec non semiplenas & con-

jecturales, vid. *Gail. 2. obs. 93. n. 18. & 2. obs. 149. n. 9. Mantie. d. 1. ac. & ambig. conv. t. 1. l. 8. v. 14. n. 5.* unde quod in aliis facit qualem qualem probationem, id in antiquis plene probare affirmat Menochius atque alii, quorum meminit Klockius *de Contrib. C. 20. n. 543.* Unde nec existimaverim historici testimonium, si cum vulgari fama committatur, multo præferendum, quin famam in antiquis plenam fidem facere & pro plena scientia haberi cum plerisque Dd. affirmo ex *l. 3. §. 2. ff. de Test. & Arg. l. 28. ff. de Probat. & l. 5. ff. de Fid. Instr.* Quin famæ potius & historicis eandem plane probationem tribuimus cum *Bellemer. dec. 70.* qui cum fama & opinione communi probare libros historiales & columnas diserte asserit. Porro haud omiserim argumentum à verosimilitudine, cujus nullam hæcenus mentionem ab aliis factam observavi. Quanta enim sit ejus in Jure vis, cum cognata sit naturæ, & imaginem veritatis in se contineat, non una ex lege patet, v. *L. f. pr. ff. quod met. causa & alias* quas citat *Masc. de Prob. Vol. 4. Concl. 1410. n. 1.* atque uti testis non vero similis non probat, sed vehementer est de falso suspectus *l. 21. §. fi. ff. de Test.* ita qui vero simile refert, quod historicus facit, fidem facile merebitur. Nam vulgo ob difficultatem probandi sufficere verosimilem probationem ex *l. 5. §. 6. ff. de re mil. præter alios multos probat* imprimis *Marc. Ant. de Amatis dec. 21. n. 30.* Taceo communem Dd. consensum; etsi enim aliqui testimonia historicorum non tam probandi quam ornandi causa in judiciis proferri dicant, plerique tamen *Arg. l. un. ff. de Off. Quæst. l. 1. ff. si cert. pet. c. Cum causam X. de Probat. c. in Nom. Domini, in verbo trapezitas distinct. 23. & c. inter dilectos in verb. magis de Fide Instr.* ea testimonia probandi vim habere asserunt. Certe in Gallia hunc morem probatum senatui Parisiensi semper fuisse multis exemplis docet *Ant. Mornacius obs. ad l.*

un. ff. de Offic. Quest. ut cum disputaretur inter Duces Luxemburgicum & Spernonium, uter alterum anteiret in jure Pariatus Franciæ, item inter Principem Condeum & Ducem Visum in quæstione custodia Normannæ & juris viduitatis. Per multi hinc inde historici laudati, librique allati & lecti.

§. VI.

An in fide historica affirmanti, an neganti probatio incumbat?

Præterea quoniam, ut sæpe dictum est, de Testimoniis historicorum hic ago quatenus probant *in judicio*, necesse est, ut prius quam agam de ipsa vi probandi, potissimum de probatione cui incumbat, an affirmanti, an neganti, inquiram. Et constat quidem alias illi Actori incumbere probationem, qui dicit, non qui negat *l. 2. ff. de Prob. ii. 22. eod.* atque omnino idem valet cum res primum introducta in judicium est, nec aliis testimoniis ab actore præterquam historicis probari potest; at cum porro quæritur, utrum scriptor historicus, cujus profertur testimonium, fide dignus sit, nec ne, potius ei, qui excipit contra testimonium, adeoque negat, probatio videtur incumbere. *Arg. l. 19. §. 2. ff. de Probat.* Nam (ut ex ejusdem l. pr. apparet) reus excipiendo fit actor, unde ut hanc suam assertionem, historicum, de quo quæritur, esse suspectum, probet, necesse est. Sed his nolo immorari, ut in sequentibus, quomodo demum probari historicorum fides possit, aliquanto possim accuratius & magis ex rei dignitate dispicere.

§. VII.

Quam vim probandi historie habeant in judicio?

Accedo itaque ad ipsum dissertationis meæ caput, demonstraturus nempe, quam vim probandi in judicio habeant testimonia historicorum. Quoniam vero *in principio quæstionis persona debet inquiri l. 24. C. de Procur. ii. l. 14. ff. d. Jur. Cod. l. 2. ff. de Statu homin. l. 4. ff. qui test. fac. ideoque & ego primum omnium quis sit historicus, cujus producitur Te-*
fti-

ftimonium, considerabo, deinde, ut debet in omni testimonio attendi, *quid* testetur, ac denique *qualiter* seu quo modo testetur, studiosius paulo inquirere constitui.

§. VIII.

Cum de ipso historico, quem testem producimus, quæritur, dispiciendum est inprimis, an unicus sit tantummodo, an uno plures. Neque dubium est fortius probare testimonia, quam testimonium. Instituenda tamen hic accurata collatio, ne forte nubem pro Jumeone amplectatur, & quod plerique vix leviter attigerunt, pro vero & genuino testimonio accipiat Judex. Neque vero solito majorem historicorum testium multitudinem producendam esse prorsus negaverim *l. 1. §. 2. ff. de Test.* quandoquidem ratio huic legi addita, *ne homines* i.e. testes *vexentur*, hic prorsus cessat, neque multum hæc testium multitudo ad protrahendas lites conferre potest. Porro itaque si ab utraque parte producti testes varii æqualis ponantur autoritatis, diligenter advertendum, an dissentientium major sit numerus, an par, minorve, *l. 21. §. si ff. de test.* si plures dissentiant, probationem asserentis par est rejici, si pauciores, admitti *l. un. ff. de Off. Quæst.* nisi sorte hi rei aptiora & vero proximiora testentur, ut est in *l. 21. §. 3. ff. de Test.* ut cum par utriusque partis numerus, assertum per contrarium elidi & nulla utrobique probatio videretur admittenda. Nempe si utraque pars probatum in rem æque verisimilem; quod si vero alterius assertio videretur verosimilior, illi standum esse judicant *Baldus in l. in exercendis, colum. 3. de fid. instrum. & Mascard. de Prob. Vol. 4. Concl. 1410. n. 21.* idemque *Vol. 1. concl. 287.* argumento §. *Item pretium Inst. de empt. & vend.* diserte probat, si pares fuerint Chronicorum scriptores, illis fidem adhiberi, qui validiores rationes in medium proferant. Ceterum etsi in aliquibus differant, nihilominus

An dissentientium major, par, minorve numerus?

possunt allegari in quo communiter conveniunt, sicut dicimus de lege habente varios intellectus, quæ potest allegari in ea parte, in qua omnes conveniunt, ut probat ex Ruyn. in l. i. n. 9. ff. solut. matr. de Marta Tr. de Jurisdictione P. I. C. 33. n. 63 ff. Notanter vero dixi auctoritatem supponendam esse æqualem; quod si enim centum historici parum probati unius fuerint boni viri testimonium secuti, si certe nequaquam vel duorum gravissimorum historicorum testimonium evertent. Sed quomodo de auctoritate & gravitate scriptorum judicari possit, ex iis, quæ infra dicentur, patebit.

§. IX.

An Anonymus?

Deinde multum refert auctorem scire ejus historiæ, quam in testimonium adhibemus, ne forte *calumniosa scriptura vim obtineat l. 2. ff. de Fide Instr.* Namque eos, qui historiam veram scribunt, latebras quærere & celare nomen haud decet. Secus vero est in Theologis, qui, ne vanam gloriam aucupari videantur, aliquando nomen suum celant. Videndum tamen in historico quoque, quam ob causam nomen suam reticuerit. Nam si ideo reticuisse videatur, quod gloriam omnem aversetur, vel odium ex veritate metuat, maxime in historiis, quas arcanas vocant, quales hodie multos à Gallis procudi videmus, non plane omni ideo fide destituetur, maxime si res non nimis fuerit præjudicii, sin eo nomen celasse deprehendatur, ut licentius mentiatur, quod tum patebit cum Auctorem cum cura perlegemus, haud dubie rejiciendus est. Nam ut recte Hugo Grotius de Ver. Rel. Christ. L. 3. §. 4. in scriptoribus qualitas magis quam nomen attenditur. Itaque multos historicos recepitimus, quorum scriptores nescimus &c. Sed & hoc probe considerandum in historiis, an is scripserit, sub cujus nomine circumferuntur. Noti enim sunt qui impe-

An suppositus?

imperitioribus fucum facere studuerunt Annius Viterbiensis, qui Berosum aliosque auctores doctis obrudit, Petrus item Aretinus, qui Procopii historiam Gothicam suo nomine vulgavit, tum Petrus Alcyonius, qui ereptum Cicero librum *de Gloria* & quasi abs se conscriptum novo *de Exilio* titulo edidisse combusto manuscripto Ciceronis fertur, & Carolus Sigonius, qui partum supponere Cicero ni tentavit. Uti vero in instrumentis aliquando comparatio literarum instituenda est, ne falsa pro veris supponantur *l. 20. C. de Fide Instr.* ita in his quoque testimoniis est stylus probe perpendendus & ea, quæ proferuntur, cum ceteris auctoris scriptis, si haberi possint, comparanda. Attamen ut fallax reperta interdum est literarum comparatio. *l. 20. C. de Fide Instr. & Novel. 73.* ita invenias quoque, qui aliorum stylum tam feliciter imitantur, ut vix discerni possit, ut taceam alia sæpe monumenta, unde iudicium fieri queat, non existare. Ego majori longe diligentia opus est atque omnia momenta perspicienda, id quod ante biennium egregie præstitit Rich. Bentlejus, celeberrimus Anglus, qui adversus Carolum Boylium epistolas Phalaridis à quodam Sophista confictas probavit *in his Dissertationibus upon the Epistles of Phalaris.* Denique id quoque cavendum diligenter, ne quid ab historico dictum credamus, quod recentior manus temere infarsit. Hoc enim modo plurima, quæ forte non nemo manuscripto suo addiderat in margine, in ipsum textum sensim sunt transumpta, ut patuit imprimis in historia vel fabula potius de Johanne Papissa. Namque inter antiquiores scriptores nullus præter Martinum Polonum repertus est, qui id affereret, & cum antiquiores conferrentur codices, ne quidem ab illo factam ullam ejus rei mentionem compertunt est. Unde tandem haud difficili conjectura probarunt nonnulli, ab otiosi

otioso quodam monacho recentiori aeo insertam eam fabellam fuisse. vid. *The Worcks of sir Th. Brown. vol. 1. L. 7. conf. Act. Erud. Suppl. T. I. S. 6. p. 286.* Cumque nonnulli novas lacinias veteri panno assuere consueverint, oportet, ut quo tempore mortuus fuerit Actor, sciamus. Unde facile apparet, quid de Commentario Fenestellæ de Magistratibus existimandum sit, quandoquidem in illo allegantur, qui post obitum Fenestellæ scripserunt, imo etiam post Ulpiani ætatem, qui Fenestellam allegat in *l. 1. §. 1. de offic. Quæst.* Aliud exemplum vid. ap. *Telem. de Historicorum delect.* P. 1. p. 90. Deinde non parum refert, utrum testimonium historici ab eo, qui pro historico se gerit & revera id intendit, ut historiam scribat, an forte ab alio, ut Theologo, vel Jcto, dum de rebus plane aliis agit, proferatur. Neque enim omnes ad historiam scribendam apti sunt. Quamobrem Sannazarius Poggium Florentinum Civem meliorem v. *Oeuvres de la Mothe le Vayer T. 1. p. 226.* Strabo vero Onesticum Itinerum Alexandri scriptorem nauclerum quam historicum meliorem vocavit *L. 15. Geogr.* Argendum vero hoc loco de quæstione, an in jure Doctore testimonium historicum dicenti simpliciter credendum sit? Et fuere sane nonnulli, qui moti auctoritate summi in Jure Monarchæ Bartoli in *l. de quibus 32. post num. 21. versu quarto principaliter quæritur ff. de leg. consuetudinem probari per assertionem excellentis Doctore professi sunt, ideo quod etiam poetarum & philosophorum dictis standum sit l. 12. ff. de Stat. hom. Conf. l. 36. ff. de Solution. l. 1. Inst. de Donat. l. 6. §. f. ff. de R. D. attamen alii, qui arrogantiam habuere paulo minus Alex. in *l. 40. ff. de solut. Matr. Bertrand. in Conf. 465. n. 4. vol. 4. & in conf. 67. n. 32. vol. 4. Petr. Paris. in conf. 31. n. 41. Neviz. Conf. 45. n. 7. ff. & Conf. 66. n. 31. Udalr. Zasius in l. de quibus 32. n. 23. versatcm quid si Doctore ff. de LL. nega-**

An histori-
cus?

An Doctore
simpliciter
credendum
in historicis?

negarunt Doctōri in consuetudine, quæ facti est, eximiam esse auctoritatem, & in his non magis valere, quam lixam, calonem, apparitorem vel cerdonem scribit diserte Zafius c.l. vers. *ut professio ejusdem*. Nam quod Bartolus Philosophorum Poëtarumque dicta probationis causa in jure adduci ait, ideo fieri constat, quod conveniat Philosophica e Philolophis, Poëtica e Poëtis probari, quandoquidem cuilibet artificio in sua arte credendum, quod vel ex *pr. l. i. ff. d. ventr. insp.* confirmatur, ubi obstetricibus quoque defertur, sed his, quæ essent *probata artis & fidei*. Quamquam vero nostram hanc controversiam non facimus, neque nullam, neque omnem doctoribus fidem in re historica, qualis consuetudo est tribuentes cum *Masc. de Prob. Vol. 1. Conf. 426.* illud saltem ex dictis patet, quam leviter arguant, quicumque ex eo, quod Doctōri in historiis non credatur, multo minus credendum historico argumentantur. *Gilken. de prescript. Part. 3. C. 3. n. 202. Ludolph. Schrader. Consil. 9. n. 60. Lib. 1. Conf. Klock. de Contribut. C. 20. n. 439. §. 479. f.* Ceterum cum res deprehendantur plurimæ, quarum jus Jctus, usum Historicus docet, tanto quemq; liquet majorem fidem invenire, quanto magis in utroque studio excellit. Quamobrem non immerito in probandis Anglorum in Lusitania privilegiis historici juris peritissimi Licentiatii Duartis Nunefii de Liam testimonio utitur recentissimus Auctor Anonymus *in the Account of the Cour of Portugal & c. P. II. p. 124.* ut cetera ejus generis exempla omitam.

§. X.

Non est quoque negligendum illud Comici: *pluris est oculus testis unus, quam auriti decem; qui audiunt, audita dicunt, qui vident, plane sciunt. Plant. in Trucul. d. 2. sc. 6. & notum illud Horatii in Art. Poët.*

*Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus.*

C

*An Testis
oculatus?*

Quin

Quin vidit idem Justinianus Imperator, cum magis veritatem oculata fide, quam per aures animis hominum infigi dicit *S. f. Inst. de Gradib. Cognat.* quam rationem probavit Jo. Andr. in *Addit. ad Specul. in rubr. incip. Tancredus posuit tit. de execut. sent. circa fin.* Non morabor autem ea, quæ prolixè ex mente Philosophi refert Bald. in *c. cum causam. de testib. n. 53.* ea nimirum esse, quæ oculorum sensu percipiuntur, pulcritudinem, lucem, tenebras, colorem, corpus, figuram, remotionem, propinquitatem, motum & quietem. Potius id paucis attendimus, eos testes, quos *ἀυτοματὰ* vocamus, multo majoris esse autoritatis, quam qui ea referunt, quæ ab aliis acceperunt. Quare semper mihi plurimi fuit Xenophontis & Tucydidis fides, qui eas res descripserunt, quibus ipsi interfuere. Atque par sane Procopii videtur autoritas, qui multa aperit secreta, quod esset comes, notarius & consiliarius Belisarii summi bellorum ducis, ut præter Suidam testis est ipse Procop. *Lib. 1. bell. Pers. p. 33.* Cui socium adderem è recentioribus Guicciardinum atque alios, nisi hoc præstituti operis brevitatis prohiberet. Neque putaverim Ducum Gallicorum commentarios illos, quales frequentes quotidie prodeunt, rejiciendos, cum & abs se gesta describant & ea, quæ ipsi viderunt, quamvis diffimulandum non sit, multum ab his datum amori patriæ & Regis, de quibus judicium esto penes lectores, & inprimis (quoniam ad judicium referre omnia nos decet) penes judicem. Neque enim infrequens est, varia oculis objici *ἠαυτοματὰ*, omneque visus judicium intercipi. Et reperimus historici, qui per nebulam vitiosissimorum affectuum in religionem, naturam, acta gestaque principum virorum intuentur eaque mendacissimo calamo perstringunt, nec vident quantum debent, vident quantum volunt, ut loquitur Tilem. *tr. de Hist. del. p. 112.* Non possum tamen hic, quin mentionem aliquam

quam faciam recentissimi historici Angli Philippi Warwic-
kii, cujus Commentariis historicis de Regno Caroli I, qui
hoc ipso anno Londini prodierunt, fidem ideo facilius tri-
buendam censeo, quod & ipse præliis plurimis interfuit &
Caroli I, cujus vitam describit, lateri perpetuo fere adha-
sit. Quare nec injuria Naudæus Maffæi & Stradæ fidem
suspectam putat, quorum ille apud Indos nunquam fuit,
neque hic in Flandria. Vid. *Mascurat* p. 31. Ceterum quo-
niam frustra cum Polybio desideramus ubique eos histori-
cos, qui ea ipsi semper viderint, quæ narrant, ideo illi quo-
que audiendi sunt, qui quod ab aliis acceperunt, bona fide
referunt & recensent. Unde Seneca hos, qui se non vidisse
fatentur, sed ab aliis audiisse affirmant, secundæ notæ tes-
tes esse ait, quemadmodum observat *Balduinus de Inst.*
Hist. Lib. I. p. m. 635. Neque à JCTishi testes rejiciuntur. Nam
& cum quæreretur, an operis facti memoria extaret, olim
responderunt *ἔν τλάτῃ* hoc quærendum esse, *num quis vel*
viderit, vel audierit opus fieri, vel abs iis acceperit, qui vidissent,
aut audiissent, ut refert Labeo l. 28. ff. de Probat.

§. XI.

Quæri deinde potest, an ejus uti testimonio possimus
cujus in aliis fides vacillat. Hic tamen nolim cum sce-
ptico apud Consultiss. Thomasium d. *Diff. C. II. §. 21.* omnem
historicis fidem derogare ideo, quod ex judicio Flavii
Vopisci in *Aurel. nemo historicorum quantum ad historiam per-*
tinet, non aliquid sit mentitus, cum aliquando ex errore
mentiri possit, qui alias veritati studet maxime, potius tam-
men, num in plerisque fidem fallat, diligenter attenden-
dum existimo. Id enim si deprehensum fuerit, gravis me
judice præsumtio contra Auctorem stabit, unde non sine
causa in teste gravitas l. 2. ff. de Test. auctoritas l. 3. §. 2. ff. eod. ho-
nestas atque existimatio l. 21. §. 3. ff. eod. & summa atque integra
opinio l. 18. C. eod. requiritur. Et quanquam Menochius *L. II.*

*An in aliis
habeat fi-
dem?*

*Conf. 112. n. 71. falsum in uno in ceteris fidem perdere asserit ex mente Parisii Conf. 23. n. 253. tamen hæc non simpliciter, uti insinuavit quidem Eisenhart d. Comm. L. 8. §. 6. sed ea occasione dicta videntur, quod a parte litigante Leandri Alberti, & Gvicciardini testimonia proferrentur, quæ ideo rejicit Menochius, quod ex ejus sententia (nam de Gvicciardino alii melius sentiunt, inter hæreticos vero primæ classis relatum testatur Th. Pope Plount *Conf. Cel. Aut. p. 390.*) *sepe*, atque adeo non in uno tantum, *falsi sint.* Quin potius in uno falsum, in aliis verum esse posse Trentacinquius probat *Var. resol. Lib. 2. Tit. de prob. concl. 6.* Et prudenter Pierre Mathieu *in Hist. Gall. proæmio* historicos dicit quandoque hallucinari, at historiam ideo, quod erroris non nihil admixtum habeat, non desinere esse historiam, quemadmodum vinum dicimus, cui pauca aquæ guttæ accesserunt. Nam & ab excellentissimis historicis errores aliquando admissos fuisse negari non potest, quales diligenter collegit Lancelottus in libro, cui titulus: Farfolloni, notante Naudæo *dans le Mascurat. p. 31.**

§. XII.

*An fuerit
in celebri-
tate versa-
tus?*

Porro cum in *persona testis explorare imprimis conditorem* *cujusque jubeat Callistratus Pr. l. 3. ff. de Test. utrum quis de curio, an plebejus?* non erit abs re, ut qua dignitate historicus fuerit, cujus producitur testimonium, videamus. Itaque advertendum est, num quis in celebritate versatus sit, an fuerit Doctor umbraticus, quales plerique fuere medicorum ævi historici, monachi quippe illi, quid Reipubl. commodis serviat, parum gnari. Quo magis sapiunt, qui in aula & curia Principis seu Reipublicæ constituti sunt. Nam hos demum historicos desiderant Gvilielmus Bellajus *Langeus præf. de rebus gestis Francisci I. & Hortleder in præf. in Rechtmäßigkeit des Teutschen Krieges.* Quare hoc pluris facio Ottonem Frisingensem, qui Henrici IV. Impera-

peratoris nepos, Henrici III. sororius, Conradi Frater uterinus, & Friderici I. patruus fuit, quo minoris apud me auctoritatis est Wippo, Vitæ Conradi II. concinnator, qui non sibi, sed narratoribus errores suos tribui cupit. Possem hic latius excurrere si luberet, atque Eginharti, Æneæ Sylvii, Cuspiniani, Thuani, Gramondi, Prioli, Buchanani, Warwickii aliorumque afferre exempla, verum in his, quæ ad jura minus faciunt, brevitati studeo.

§. XIII.

Multo plura dicenda essent, quando id perquirimus, an, ut oportet sanè, ab effectibus plane immunis fuerit historicus, ita ut *neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitie causa fuerit.* l. 3. ff. de Test. Nam ut de spe lucri dicamus primum, quam tot leges a testibus abesse volunt, invenias equidem longe plurimos, qui victum quærunt mercenaria quadam historiæ scribendarum opera. Pauperrimos enim fuisse Victorem Siri, Verdierium, Belleforestum aliosque complures vulgo constat, & compertum est Paulum Jovium stipendia accepisse a Ferdinando Catholico, ne quid scriberet, quod ei apud posteros esset ignominia, quod ita præstitit, ut laudibus in cælum efferret, quem perfidia alioquin accusant scriptores, speciatim Fr. Belicarius *Rer. Gall. l. 7. c. 38.* Neque alia videtur ratio, quare Uloa historicus Hispanus Carolum V. Legatos Gallicos Rinconem & Fregosium obtruncantem laudet, v. l' *E grain dans la pref. de sa Decade de Henry le Grand,* cum vulgo eam obrem apud plerosque scriptores vapulet. At quam minime testimonium dignum scriptores isti ferre possint, patet ex l. 6. ff. de Test. § l. 3. C. cod. & referri huc poterit regula vulgarissima: *Melius est pro veritate poti supplicium, quam pro adulatione recipere beneficium.* Caus. II. qu. 3. C. 82.

An ab effectibus immunis?

§. XIV.

Præterea vero nonnulli in Principem aut patriam adeo

An Principiano

pis Amantior?

vano amore feruntur, ut, si his blandiri satis possint, parum curent veritatem. Quod idcirco prope tenendum, quoniam locus amori apud testem nullus relinquendus est *l. 3. ff. de Test. l. 5. C. eod.* Non attinet hic prolixè referre, quantum adulationis dedicationes comprehendant, qua in re quicumque facere periculum velit, eas legat, quas Galli suo Regi consecrant, atque erit forte locus alibi ubi de dedicationibus librorum agamus accuratius. At qua sæpe vanitate novas Genealogias comminiscantur historici, non uno exemplo patuit. Duos imprimis apud Hispanos reperias Prudentium de Sandoiäl & Granadinum Pegnatiel Contreras, quorum ille Caroli V, cujus vitam scribit, hic Ducis de Lerma Genealogiam ab ipso Adamo derivat, & per celeberrimos Græciæ heroes circumducit *v. La Motte le Vayer de l'histoire p. 222. 223.* Eadem temeritate apud Gallos Illustrissimum Lotharingiæ ac Barri Ducum stemma ab Antenore deduxit non nemo scripto publico, quod Lutetiæ Parisiorum A. 1580. elegantibus typis procusum est. *v. Tileman. de Hist. del. p. 224.* Et ne his gentibus Germani nostri concederent, Michaël Eyzingerus in Thesauro Principum novam Principum Austriæ genealogiam confinxit, quam ab ipsis Julii Cæsaris temporibus repetitam ad annum usque Christi 1590. deduxit: *Eisenb. de Fide Hist. C. 8. §. 20.* Imprimis vero, quantum possit amor in Principem, in historia filiorum Ludovici Pii apparet. Inde enim est, quod Annalista Metensis Lothario, Fuldenfis Ludovico Germanico & Bertinianus Carolo magis favet, ut observat Carolus le Cointe Anal. Eccl. Francor. T. VIII. ad A. 843.

§. XV.

Sic multi amore patriæ decepti rem aliter ac gesta esse describunt. Etsi enim Polybius adeo nolit historicum odisse patriam suam, quin possit aliquando in ejus laudes evagari, modo veritati nihil decedat, *in Excerpt. Valef. p. 71. attata-*

attamen oppido multi patriam adeo perditæ amant, ut levissimam quæque extollant mirifice. Unde idem Polybius *Hist. L. I.* magnopere reprehendit Philinum, quod Carthaginensium, Fabiumque, quod Romanorum ubique virtutes celebrent. Nec defunt recentiora exempla. Viderunt enim Philippus Cominæus Ludovici XI, Meyerus Burgundicæ domus commodis studisse, ut merito in ea historia Paulus Æmylius natione Italus cæteris præferendus censetur doctissimo *de la Mothe le Vayer L. 9. p. 230.* Sic Bembum ob patriæ amorem accusat Varillafius *Prof. du T. II. de l' Histoire de Louis XII.* Rursus eodem nomine male audit Varillafius in recenti opere *Melanges d'Hist. & de Litt. de Vigneul-Marville T. II. p. 394.* *Je pense avoir oûi dire à feu Mr. Varillas qu'il estoit de la Marche & que c'est pour cela, qu'il a toujours bien parle des Princes de Bourbon ses Seigneurs & ses Maitres.* Sed quam aliis quoque de causis suspectus sit Varillafius dudum Burnet & Larroquius decuerunt. *v. Act, Erud. A. 1687. p. 65. ff. & A. 1688. p. 249. ff. & p. 463.*

§. XVI.

Contra quosdam historicos odium agit transversos, quorum testimonia contra eum, cujus odio flagrant, allegari non posse liquet *l. 1. §. 24. ff. de Question. l. 17. C. de Test. l. 3. ff. Eod. & Arg. l. 3. §. 1. ff. ad Sc. silan.* Ex his alii publico quodam in eum, quem lacerant, odio feruntur, quippe inimicum Republicæ & hostem. Quod observatum in Machiavello est, cum vitam Castratii, qui Florentinæ Republicæ hostis erat, commentitæ lasciveque, contra, quam veritas pateretur, describeret. Et nescio an non idem illustri seculi nostri & in ceteris sine pari historico reprehendi possit, si quis velit ejus historias cum cura perlustrare. Passim enim Svecicæ gentis hostes falsè perstringit, & imprimis in Saxoniam Domum licentius invehitur. Certe in historiæ ecclesiasticæ scriptoribus odii illius non pauca extant

An Odio
locus sit,
sive
publico;

sive priva-
to?

extant indicia, quoties quis ejus vitam attingit, a quo discrepat doctrina. Neque opus est ea scripta recensere omnia in quibus Lutherus noster aliique viri integerrimi acerbo sale perficantur. Alii privato odio incensi impune calumniantur, & nihil non fingunt, quo se injurias egregie ultos esse opinantur. Ita Platinam mirum nemini esse debet Pauli II. gesta acerbius explicasse, quandoquidem eo jubente in carcerem detrusus & in equuleum impositus fuerat, ut ex Trithemii *Catal. Script.* observat *Tilemannus de del. Hist.* p. 136. Pariter de Guicciardino referunt, eum passim Francisci Mariæ de Feltry, Ducis Urbini, gloriam obscurasse, quod aliquando verbis acerbioribus ab ipso exceptus esset, v. *Is. Bullart dans l'Academie des sciences T.I. Lib. II. p. 150.* Neque tacendus hoc loco est Dantes Aligerius, qui a militibus Gallis aliquando injuria affectus Hugonem Capetum Galliarum Regem lanionis esse filium commentus fuit, quod refutat Steph. Pasquierius *Recherches de la France* p. 438. Et quanquam Dantes Poëtæ magis, quam Historici egit partes, habuit tamen, qui ejus vestigiis infiliret, Matthiam Beroaldum in *Chron.* 263.

Jam satis est, ne me Crispini scriinia Lippi
Compilasse putes.

§. XVII.

Quid?

Sed a quæstione *quis?* ad quæstionem *quid?* hoc est a persona testimonium dicente ad ipsum testimonium progredimur. Et cum historia alia antiqua sit, alia nova, rursusque historici alii antiqui, alii recentiores, multum refert testimonium historiæ antiquæ ab antiquo & coævo scriptore perhiberi. Quanquam vero Valenzuela Velazquez *Conf.* 201. n. 22. simpliciter ait *in omnibus, quæ fundata super antiquitate sunt, historicorum adhibendam fidem*, citato insuper *Ripa* n. 72. ad L. 1. ff. *si cert. pet. cap. inter dilectos*, circumspicior tamen est meo judicio Felinus Sandeus, cum ita

ita loquitur: *Chronici libri in factis antiquis plene probati, dummodo ab antiquis talibus chronicis fuerit adhibita fides, vel quando Chronica fuit custodita in loco publico & a persona publica ad c. ex parte X. de rescript. n. 49.* Alioquin non male iudicat Ludolphus de Bebemb. s. Leopoldus Bamberg. Episc. de Jure Regn. & Imp. Rom. c. 5. videri sufficientem probationem Chronicarum in his rebus, quæ hominum memoriam excedunt, quem sequuntur longo ordine auctores à Klockio de Contrib. C. 20. n. 489. citati. Admittuntur autem ideo præcipue argumenta ex veteri historia petita, quia in c. cum causam X. d. Probat. inter alias probationes librorum quoque antiquorum fit mentio. Conf. C. ad audientiam X. de prescript. Inde ergo a libris antiquis aliis quibuscunque non male ad historiarum libros argumentantur. Conf. *Friseb. T. I. Conf. 26. n. 12.* Myler. in *Ordin. Imp. Archol. p. 4.*

§. XIIX.

Oportet autem in historia antiqua iis testibus uti, ^{An proba} quorum recepta fides est. Nam & ipse Aristoteles *Lib. I. 14:* *Rhetor. C. 15.* non nisi illustrium virorum admittenda esse testimonia præcepit *ὄσων γινώσκων ἐστὶν ἰσχυροὶ Φαράσαι*, quales Homerus, Periander Corinthius, & Solon. Et possem hic magnam JCorum nubem producere, qui ex eo, quod a majoribus receptus sit historicus, nos quoque fidem adhibere debere argumentantur, ut *Jo. Bapt. Vincemal. apud Leon. a Lege in Conf. Feudal. collectis Conf. 1. n. 105. Menoch. l. c. n. 68. Ant. Mornac. obs. ad l. un. ff. de off. quest. St. Gratian. discept. Forens. C. 893. n. 6. seq.* ubi Blondo ceu gravissimo historico credendum asserit, *Henr. Michaël. Deducit. s. Respons. Juris XIV. p. 84. & Jac. Thoming. Conf. 26. n. 22.* qui Alb. Crantzii utuntur testimoniis, & Thomingius præterea libros historiarum a majoribus nostris probatos in factis præsertim antiquissimis plenam fidem mereri adferit ex mente Baldi in *l. un. ff. de off. Quest.* Quin & in illustri Imperii iudicio Ca-

merali libros historiarum, quibus a majoribus fides semper est habita, admissos non semel fuisse, probat Consultiff. Eisenhart *de fide histor. c. 7. §. 10.* At cum quæri hic possit, an erroneum historici assertum ex approbatione vulgari vim habeat veri asserti? miror ejus quæstionis mentionem factam esse a nemine. Mihi affirmanda videtur. Arg. *l. 3. §. ff. de Supell. Leg. & l. 39. ff. de LL.* Videamus exemplum juris publici. Errant historici, quicumque ajunt Pontifici & Episcopis solis Sacrorum jura competere; attamen hic error fecit jus. Nam quod Protestantes Principes jure sacrorum utuntur, non alio nomine utuntur, quam quia sunt Episcopi. Neque obstat hic regula Catoniana, quod *in ius non valet, non potest ex post facto convalescere*, multas enim patitur exceptiones *v. t. ff. de Reg. Caton.*

§. XIX.

de nova? Recentioris historię eo minor fides videtur, quo facilius aliunde veritas explorari potest. Quare Matth. Welfenbecius *Part. V. Conf. 209. n. 66.* in judiciis non credi historiis adserit aut Scriptis divulgatis novis, quæ non excedunt hominum memoriam. At ea non vult simpliciter intelligi Eisenhartus *l. c. c. 7. §. 17.* probe quippe perspiciens, quantum novæ quoque historię usus apud nos esse queat. Proinde admittit historias, quæ approbatione eorum, quorum acta memoriæ publicæ ab aliquo scriptore consecrata sunt, eduntur. Sed cum facile scepticus apud Thomassium *l. c. P. 2. §. 25.* signum hoc veritatis non minus fallax pronunciare possit, ac testimonium in propria causâ, publicam præterea approbationem desiderari existimaverim, atque adeo programmata funeralia & similia nequaquam rejicienda esse. Ceterum quod ad eos historicos novos attinet, qui res antiquas narrant, eatenus admittendos censo in judiciis, quatenus vetustis scriptoribus fide non indignis vel archivis, numis, lapidibus usi sunt.

Deinde hoc quoque videndum, an testimonium magni præjudicii sit, an levioris, & an auctori ipsi, an alii sit præjudicio. Vix enim in magni momenti rebus admitti in præjudicium tertii historici testimonium volunt communiter Dd. cum veritas rerum gestarum erroribus minime possit vitari *l. 6. §. 1. ff. de Off. præf. & per historicorum affirmare non immutetur l. 5. C. de jur. & fact. ign. Andler. in Jurispr. l. 2. t. 9. n. 37. p. 653. junge n. 58. p. 661. ubi: Juris Consulti fere Historicis tantum tribuunt, quantum ipsis legibus, dum tradunt historias & annales vim probandi habere. Conf. Dietber. Ad ditam. ad Specul. Speideli p. 176. Contra vero in rebus modici præjudicii sufficere probationem non plenam, & sic antiquos libros hæcenus toleratos asserit diserte Svares *Alleg. 8. n. 2. ubi in quæstione de finibus Dicecefeos perinde esse existimat, utrum hic an ille Episcopus habeat ampliores. Rarius tamen aliis, quam sibi præjudicat historicus, nam si quid scripserit in suum præjudicium, haud dubie admittenda erit propria confessio. Neque rejiciendum forte testimonium in præjudicium familiæ, & amicorum, nisi appareat historicum fuisse in errore versatum. Errantis enim nulla voluntas est l. 15. ff. de Jurisd.**

*An testimo-
nium sit
magni præ-
judicii?*

*An sit Præ-
judicio
Auctori?*

Quod tertio denique ad quæstionem qualiter? attinet, modus in primis ferendus testimonii considerandus est, ne quid forte historico præter ejus mentem affingamus. Nam multum interest, vere quis an dubitanter rem asserat. Itaque familiares historicis formulæ, si quid minus recte habeant perspectum ajunt, serunt, perhibent. Et Curtius fatetur: *Equidem plura transcribo, quam credo; nam nec affirmare susineo, de quibus dubito, nec subducere, quæ accepi. Conf. Knichen de Jure Territ. C. 4. n. 417. Gravis vero hac occasione tollenda objectio, quam illi faciunt, qui in universum omnem*

*Qualiter?
An testimo-
nium vera
an dubitan-
ter profera-
tur?*

An jurato? omnem historicorum in iudicii fidem tollunt. Nimirum ajunt, *testi injurato non creditur*, ut est in *l. 9. C. de Test. & a. libi*, ergo nec historico credendum est. Sed præterquam quod neque jus divinum, neque jura gentium & naturæ in teste requirunt juramentum, & antiquissimis temporibus probitas potius testium, quam juramentum attendi confvevit, uti pulchre observavit Consultissimus Thomafius *d. l. c. 2. §. 57. 58.* notum est vulgo in antiqvis juramenta non desiderari, & fufficere leviozem probationem, ut supra dixi. Neque juramentis testimonia confirmari tam est per omnia necessarium, quin nonnullis in casibus admittatur exceptio, ut cum utraqve litigantium pars jusjurandum remisit *c. 39. X. de Test.* item jure Saxonico eo casu, si in summarissimo possessorio violentiæ metus singularis deprehendatur *Dec. El. I. Conf. Venerandi nostri Præceptoris & Agnati D. Lüid. Menckenii Tract. Synopt. Pand. p. 312.* Sed an responsio *Klockii d. l. n. 526.* locum hic inveniat, oppido dubito. Is enim mortem scriptis defuncti aliquid roboris addere, atqve esse adeo loco juramenti putat, cum nemo immemor salutis æternæ obiisse & falsa scripta relinquere voluisse præsumatur.

§. XXII.

*An histori-
cus sub sua
refertur, an
aliena fide.*

Cum valeat porro regula: *Referenti non creditur nisi con-
cus sub sua stet de relato, A. v. b. si quis C. de edend. N. 119. C. 3.* in historico quoque considerandum est, sub sua an aliena rem referat fide. Si quis ea, quæ ipse vidit, monumentis prodidit, majorem longe, quam qui aliorum nititur auctoritate, fidem meretur (ut supra dictum §. 10.) quo magis in omni jure avtheticum prævalet exemplo *l. 2. ff. de Fid. Instr. & aliis.* Sed refert rursus quibus quisque auctoribus usus sit, eos enim nominare plerique solent historici, quod multis exemplis demonstravit *Eisenhart. c. l. C. 9. §. 4. f. 7.*

§. XXIII.

Verum cum non is modo sub aliena fide deponere testimonium censeatur, qui aliis utitur scriptoribus, sed & qui publicis documentis & archivis, ergo & de his aliquid dicendum. Si leges consulamus, extat lex diferta: *Monumenta publica potiora testibus esse, Senatus censuit. l. 10. ff. de Prob. cui si jungamus Auth. ad her. C. de Fide Instr. charta, que profertur ex archivo publico, testimonium publicum habet*, multum equidem archivis & testimoniis, publicis tribui videtur. At quoniam ne quidem Archiva sine suspitione sunt, & sæpe Archiva Archivis contradicunt, prudentem esse judicem in his quoque conveniet. Quare Consultissimus Thomasius noster *d. l. §. 50.* definit tamdiu quidem archiva publica apud judicem fidem mereri, quamdiu ex aliis facti circumstantiis non justum oriatur dubium. De cætero cum archiva a privatis vix integra obtineri possint, nisi Principe aditum parante, ii haud dubie majorem fidem merebuntur, qui jussu Principis archiva compilant, quemadmodum alias instrumenta publica vim probandi habent ex eo, quod autoritate magistratus juvantur *Arg. l. 10. de Prob.* Et cum adeo certum sit, archiva probare in processu civili, quæri hic ulterius posset, num probent etiam in criminali. Et respondet Jason *Conf. 34. col. pen. in pr. l. 1.* non probari crimen ex scriptura minus solenni, licet reperta in archivo publico. Sed opus non est, ut ad scripturæ solennitatem hic respiciatur, quando quidem constat per instrumentum etiam solenne & publicum crimen probari non posse, uti censet Bartolus *in pr. l. 15. ff. ad Sc. Turpil.* Baldus *in l. 4. C. ad L. Aquil.* de violare Felin. *in c. cum in eccles. de majori & Obed.* Quæ cum ita sint: notandum hic in genere ad poenam corporis afflictivam componendam historicam probationem nequaquam sufficere. Nam cum secreta sint multorum odia, quot futuros credimus historicos, qui non impune calumniantur,

An usus sit publicis documentis & archivis.

quamvis nec historicos tamen, si post compertam calum-
 niam supersint, à pœna immunes esse mox patebit. Quoni-
 am vero de Archivis hoc loco agimus, paucis attingemus
 quæstionem, quam movit Aymon Cravetta *P. I. de antiq.
 temp. p. m. 52. n. 11.* nimirum an scriptum archivi probet ex-
 tra territorium ipsius archivi. Negat ipse Cravetta ideo,
 quod non soleant fervari in archivis nisi scripturæ publicū
 spectantes commodum & in quibus agatur de graviore præ-
 judicio, & ratione graviore præjudicii difficilior fieri ex-
 tensionem extra territorium. Deinde ait considerari gra-
 vior præjudicium in scripturis unius archivi, si ubiq; pro-
 bent, quia difficilior possint impugnari & reprobari de fal-
 so, quam aliæ scripturæ privatorum ratione custodiæ & di-
 uturnæ occultationis. Ast videtur à vero aberrare Crave-
 ta. Nam quoad primum illud saltem consequetur in rebus
 minoris præjudicii, quæ ab archivis quoque aliquando ju-
 vantur, Archiva in alieno territorio probare, & quod ad al-
 terum, probare eo fortius, quo diligentius hactenus custo-
 dita & minus interpolata sint.

§. XXV.

*An MSpta,
 diplomata,
 lapides pro-
 bent?*

Non edisseram denique prolixè de probatione manu-
 scriptorum codicum, diplomatum, lapidum, de qua non
 uno loco agit doctissimus Eisenhartus d. Com. In his mul-
 tum refert veterum scribendi rationem habere perse-
 ctam, neq; poterit ex iis prius judicium fieri, quam de æta-
 te constet. Et præstiterè aliquid ea in re Mabillonius in ope-
 re excellentissimo de Re Diplomatica, Leo Allatius in Ani-
 madversionibus ad Antiquitatum Hetruscarum fragmen-
 ta *p. 45. ff.* & quod ad seculi X. speciatim scripturas attinet,
 Henr. Bœclerus in *Historia sec. IX, & X. p. m. 240.* At cum
 multa lubrico ab his fundamento videantur superstructa,
 ipse novum opus aggredi ea ratione constitui, ut collectis
 diligenter eorum Mistorum speciminibus, quibus adnota-
 tur.

tus an nus est, quo scribebantur, illud inprimis doceam, quem admodum per singula secula mutata fit scribendi ratio. Quoniam vero hætenus octavo seculo anquiores, five Latinos, five Græcos Codices nancisci in itinere meo Belgico-Anglico non potui (nam plerique, qui majusculis literis scripti sunt, ut Codex Alexandrinus, qui Londini in Bibliotheca Regio asservatur, a Bentlejo Bibliothecario liberaliter mihi communicatus, Codex item Genesios vetustissimus in Bibliotheca Cottoniana, annum adscriptum non habent, quem in cæteris quoque rarius deprehendas) rogatus eos cupio, quibus antiquiores codices innotuere, ne institutum meum graventur adjuvare. Postremo nec fufius disquiram, an silentium historicorum probet? quod itidem erudite fecit Eisenhartus *d. diff. C. XI. §. 25. ff.* ubi coævorum silentium omnino aliquid probare asseruit, & recte limitat Consult. Thomafius noster *d. Disp. C. 2. §. 53.* nisi obmetum silentio rem involvisse deprehendantur. Et existimo præterea discrimen faciendum inter historicos, qui aliquando maximam, mediam aliquando, & minimam nonnunquam diligentiam adhibent.

An silentium historicorum probet.

§. XXV.

Hæc itaque sunt, quæ hætenus velut in thesi sufficiat considerasse. Quodsi nunc iusta eorum, quæ dicta sunt, facienda applicatio est, fatemur equidem arbitrio iudicis pleraque omnia esse relinquenda; sed is tamen male arbitrabitur, nisi hæc omnia momenta recte habeat ante oculos posita. Nam quod legibus ommissum est, non omittatur religione iudicantium *l. 13. ff. de Test.* & omnino huc pertinet *l. 6. §. 1. ff. de Off. Præs.* Veritas rerum erroribus gestarum non vitiat: & ideo Præsides provincie id sequatur quod convenit cum ex fide eorum, quæ probabuntur, sequi. Neque tamen cum temporis inprimis brevitate excludamur, officio iudicis describendo morosius inhærebimus, cum interim suffi-

Arbitrio iudicis re inveniendum, quatenus probent historia.

❁ (32) ❁

sufficere possint, quæ accurate observavit Dn. Thomasius
noster *d. Diss. C. I. §. 59. & C. 2. §. 58.*

§. XXVI.

*Quo reme-
dio quis uti
possit adver-
sus histori-
cum men-
dacem?*

Atque ita proposito meo videri poteram satisfacisse,
nisi e re putarem, ut veluti corallarii loco de eo hic quæ-
ram, quo quis remedio uti queat adversus historicam, qui
in alterius præjudicium aliquid scripsit. Et quamvis non
existimem eas præcisè pœnas, in historicum mendacem
statuendas, quæ falsis testibus imminent *ex l. 13. 14. C. 5. l. 16. ff.
de Test.* aliisque, attamen injuriarum eos teneri eoque no-
mine damnatos intestabiles fieri censeo cum Tholosano
in Synt. Jur. L. 18. C. 6. n. 2. Calumnias vero illas e libris tolli
prorsus & aboleri oportere luculenter patet *ex l. 37. ff. de in-
jur.* nemini hætenus, quod sciam, observata. Gravius e-
quidem aliquando punito fuisse historicos uno alterove
exemplo docere possem si luberet. Neque possum equi-
dem hoc loco omittere, quod Naudæus in rarissimo scripto
le Mascurat p. 42. refert: *Gregoire XIII. fit punir de mort un certain
Alonso Ciccarelli de Bevagna parce qu'il fut convaincu d'avoir
commis beaucoup de faussetez en matiere d'Histoire & de Genealo-
gies.* Quin & qui libros Archivi publici corrumpunt, teneri
pœna *l. 1. ff. de Jurisd.* ibidem declarat Jason eamque esse com-
munem Dd. sententiam testatur sub num 40. referente Ant.
Gabriele *de Prob. L. I. Concl. 5. n. 20.* Sed plura colligere non
vacat, finemque adeo imponimus nostræ dissertationi,
quam si brevior pro materiæ multitudine judicaveris,
Lector, tempore me exclusum hic non nisi primas veluti
majoris operis lineas ducere voluisse, scias. Forsan enim
fiet, ut aliquando majorem de testimoniis historicorum
magisque perpolitum tractatum procudam. Interim huic
dissertationi benignos opto censores, atque Deo Optimo
Maximo, cui hoc, quicquid est, consecro, gratias pro in-
dultis viribus ago habeoque devotissimas.

S. D. G.

Halle, Diss., 1707

(A-Bo)

ULB Halle

3

004 915 917

G.8. num. 34 ^{1101 5a} ¹⁰

DISPUTATIO INAUGURALIS
DE EO
QVOD JUSTUM EST
CIRCA
TESTIMONIA
HISTORICORUM;

Quam,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSIAE ET ELECTORATUS
BRANDENBURGICI HEREDE, &c. &c. &c.

EX DECRETO ET AUTORITATE INCLYTAE
FACULTATIS JURIDICAE,
P R A E S I D E

DN. HENRICO BODINO,
SERENISSIMI ET POTENTISS. REGIS BORUSS.
CONSIL. ECCLES. IN DUC. MAGDEBURG.
ET PROF. JUR. ORDIN.
DN. PATRONO SUO *ATATEM DEVENERANDO*,
PRO LICENTIA

Summos in utroque Jure honores & Privilegia

Doctoralia rite capeffendi,
Ad D. 19. Septembris M DCCCL
horis ante & pomeridianis
publice disquisitioni exhibet

JO. BURCHARDUS MENCKENIUS, Lips.
Historiarum in Academia Lipsiensi Prof. Publ.
HALE MAGDEBURG, Typis Johannis Jacobi Krefbii, Acad. Typogr.

